

Liisa Tuovinen

Perhe – mikä perhe?

Järjestän arkistojani niiden yli 40 vuoden ajalta jolloin tehtäväni kirkossa on liittynyt perheeseen, ihmissuhteisiin, seksuaalisuuteen, oivallukseen siitä että näihin asioihin liittyy taitoja joita voi myös hahmottaa ja opetella.

'Onko perhe kuollut?', 'Perhe aikamme olosuhteiden murroksessa', 'Myönteisen perhe-elämän mahdollisuudet ja keinot', 'Seksuaalinen läheisyys ja vuorovaikutus', 'Tarpeet, tunteet ja vuorovaikutus parisuhteessa', 'Kuudennen käskyn kestävyys', 'Luterilainen seksuaalietiikka ja muuttuva parisuhde', 'Parisuhteen muutos ja lisääntyvä tieto kirkon haasteena ja mahdollisuutena', 'Onnellisuuden salaisuus'... Näitä teemoja loputtomiin erilaisin painotuksin.

"Kyllä se niin on Liisa, että mitään niin taantumuksellista kuin puhe perheestä ei olekaan", sanoi eräs entinen rippikoulun isoni, kun törmäsimme asematunnelissa 70-luvun alkuvuosina, jolloin fanaattinen vasemmistolaisuus oli vahvimmillaan. "Ei haittaa minua, minä puhun perheestä ja etsin mahdollisuuksia pelastaa omani", vastasin.

Mitä tällä tarkoitin? Minusta oli tullut vuonna 1971 kirkon perhekasvatuksen sihteeriksi ja aloin etsiä vastausta tällaisiin kysymyksiin: Voiko oman puolison kanssa ystäväysty, miten löydämme uudelleen toisemme, syvennämme suhdettamme? Miten osaan kohdella lapsiani niin että he saavat hyvän pohjan elämälleen? Miten selvittää rakkaussuhteista särkemättä avioliittoaan, miten löytää niiden myönteinen voima? Kuinka avioerosta selvitään? Miten uusperheen suhteita rakennetaan?

Monet näistä kysymyksistä olivat aivan tabuja vielä 70-luvulla. Todellinen keskustelu parisuhteen kysymyksistä, puhumattakaan sen seksuaalisuhteesta, keskustelu avioerosta, vanhemmuuden kipeydestä, kaikki tämä oli jokseenkin olematonta. Ajatuskin siitä, että tultaisiin tilanteeseen jossa puhutaan näistä, tuntui mahdottomalta. Siinä kirkko teki uraauurtavaa työtä. Nythän nämä keskustelut ovat iltalehtienkin lööppiasiaa. On hyvä että asioita otetaan esille oikein sanoin, eri asia on sitten se miten paljon se auttaa ketään. Avain myönteiseen muutokseen on siinä, että uskaltaa kysyä itseltään ja kertoa läheiselleen jotain oleellista ja kuunnella vastausta. Kynnys tähän on huiman korkea. Näin on siksi että mitä tärkeämpi asia, tärkeämpi ihminen sitä enemmän siihen liittyy tunteita, jotka tekevät puhumisen niin vaikeaksi. Riski sen suhteen, että ei tulekaan kuulluksi tai tulee torjutuksi, on niin suuri.

Niin että - mikä perhe?

Kun perhelainsäädäntöä tarkistettiin (kuinka monta vuotta siitä nyt onkaan?) niin valtakunnallinen komitea pohti kauan kysymystä miten perhe määritellään. Jonkinlaisena vitsinä on sittemmin kerrottu sitä tosiasiaa että he määrittivät perheen porukaksi joilla on yhteinen jääkaappi.

Liittojahan meillä on kolmenlaisia. On avioliitto, avoliitto, jota myös jo on pitänyt säädösin suojata ja oikeuksia ja velvollisuuksia määrittää. On myös rekisteröity parisuhde ja nyt sitten tämä keskustelu siitä voiko yhteiskunta ja kirkko määrittellä uudelleen sen mitä avioliitolla tarkoitetaan.

Mutta mitä on perhe? Ydinperhe, yksinhuoltajaperhe, uusperhe, suurperhe, maahanmuuttajaperhe, monikulttuuriperhe, sateenkaariperhe... Muistanemme pitkään sen sydäntä raastavan keskustelun mitä käytiin kysymyksestä kuuluuko sairas isoäiti perheeseen vai onko hänet perheeseen kuulumattomana suomalaisten viranomaisten ajattelutavan mukaan palautettava yksin Egyptiin kuolemaan.

Elämän lähtökohdat meille itse kullekin ovat annettuja. Sukupuoli, perintötekijät, vanhemmat, sisarukset eli ne ihmiset ja olosuhteet jotka ottavat meidät vastaa tähän maailmaan ja joiden vastaanotosta kohtaloni suuresti riippuu. Siis perhe, suku?

Kerro minulle perheestäsi! Mitä ja keitä ajattelen kun alan kertoa. Onko se sama vai eri kysymys kuin pyyntö, kerro kodistasi? Minä ajattelen äitiäni, veljeäni isääni, mummua joka kuoli kun olin kolme vuotias, Hilmaa joka hoiti taloutta. Isän uusi perhe, sisarpuolet ovat myös perhettäni? Perheen rinnalle tulee kuitenkin mielessäni heti myös jotkut naapurit, ystävien ja luokkatoverien perheet, joissa minulla oli melkein lapsen läsnäolo-oikeudet, enon perhe, serkut, veljen perhe lapsineen, nykyiset läheisimmät ystäväni...

Siinä neuvontatyössä tai terapiassa, jota vuodesta 1966 olen osana työtäni tehnyt, on aina ollut elinkysymys se, minkä varassa elät, mikä on antanut sellaista kokemusta itsestä, toisista, maailmasta, jonka varassa osaat ja jaksat suunnistaa eteenpäin? Usein ne elämää kannattelevat ihmiset ovat olleet perheen ulkopuolelta. Usein myös elämää eniten vammauttaneet asiat ovat liittyneet muuttoon, joka on hajottanut lapsen tai nuoren elämänpiirin, sen verkoston jossa on ollut osana.

Sekä Matteus että Markus kertovat evankeliumissaan tilanteesta, jossa Jeesuksen perhe tulee hakemaan pois 'hulluksi tullutta jäsentään.' Jeesus katselee ympärilleen ja sanoo: "Kuka on äitini? Ketkä ovat veljiäni? Sitten hän viittaa läsnä oleviin ja sanoo: "Jokainen joka tekee minun taivaalliseni isäni tahdon, on minun veljeni, sisareni ja äitini." Voisimmeko mekin sanoa; perheeni ovat ne ihmiset, joiden olemassaolo tai muisto antaa minulle voimia elää, ne joiden ajatukset ja tavoitteet ovat minulle tärkeimpiä?

Perheen elämään vaikuttaneet suuret muutokset

Uskomaton määrä muutoksia on tapahtunut niiden yli 70 vuoden aikana, jonka olen elänyt perheessä. Haluan ensin nimetä niitä ja sitten tarkemmin katsoa jotain niistä. Kirkkohan joutuu taas päivittämään suhdettaan avioliittoon ja perheeseen. On tarve syvään tiedon, teologian ja asenteiden arviointiin.

- Avioerojen määrä nousi dramaattisesti sodan vuosina, nykyään noin kolmas osa avioliitoista päättyy eroon. Vuosikymmenien myötä lainsäädäntö on ratkaisevasti muuttunut. Traumatisoivasta syllisen etsinnästä on siirrytty lähes yksipuolisella ilmoituksella oikeuttavaan eroon kunhan lasten huoltajakysymyksistä ja omaisuuden jaosta sovitaan.

- Samanaikaisesti avioerojen määrän kasvaessa syntyi kirkon perheneuvonta, joka on ollut tienraivaaja suhteessa pariterapian mahdollisuuden avautumiselle ja ennakoivalle parisuhdetyölle.
- Ehkäisykeinojen saatavuus ja ei-toivotun raskauden keskeyttämisen mahdollisuus ovat syvällä tavalla muuttaneet seksuaalista käyttäytymistä.
- Kun perheen huoltaja 50-luvulla sairastui vakavasti, merkitsi se lähes perheen tuhoutumista. Nyt sairausvakuutukset ja muut sosiaaliset tukitoimet ovat todellisuutta.
- Vielä 60-luvulla oli äitiysloma tai synnytysloma kaksi kuukautta. Osa siitäkin ajasta oli pidettävä ennen synnytystä.
- Päivähoitoa oli vielä 70-luvullakin sangen niukasti. Mistään subjektiivisesta oikeudesta päivähoitoon ei voitu edes uneksia. Kotihoidon tukikin on sangen uusi asia. Moni nainen jakoi palkkansa lapsia ja kotia hoitavan kotiapulaisen kanssa saamatta edes vähentää verotuksessa työnantajana maksettua sosiaaliturvamaksuja.
- Peruskoulu ja keskikoulun ja lukioiden tulo lähes joka kylään on syvästi muuttanut perheiden elämää ja lasten perusoikeuksia. Mahdollisuus koulutukseen on myös kokonaan toisenlainen. Vielä 50- ja 60-luvulla edes opintolainaa ei saanut, puhumattakaan opintorahasta. Opiskelija-asunto merkitsi muutamalle etuoikeutetulle omaa sänkyä kahden hengen huoneessa.
- Oikeus rakkaussuhteeseen samaa sukupuolta olevan kanssa lakkasi olemasta rikos 70-luvun taitteessa ja poistettiin sairausluokituksesta 80 luvun taitteessa. Oikeus parisuhteen rekisteröimiseen samaa sukupuolta oleva kumppanin kanssa sain oman lakinsa vuosituhannen vaihtuessa.
- Avoliitto oli vielä 70-luvulla kiivaan keskustelun asia. Sitä ennen yhteen muutettiin vasta avioliiton solmimisen jälkeen. Mitään tilastoa ei varmaan ole siitä kuinka moni nyt avioliiton solmivista on jo pitkään asunut yhdessä.
- Vielä 60-luvulla aviottoman lapsen äitiä saatettiin heittää kivillä kun hän kulki ohi. Nyt nainen voi iloisena ja ylpeänä ottaa vastaan toivomansa lapsen.

Haluan katsoa hiukan tarkemmin nyt kolmea perheeseen liittyvää asiaa, koska ne ovat osa avioliittoon ja perheeseen liittyvää ajattelun ja asenteiden prosessia. Näitä ovat suhde avioeroon, avioliiton oudot kuviot ja aviopuolisoiden suhteen olemus ja lasten merkitys elämälle.

Avioero

Mikko Juva on hienossa artikkelissaan ”Suomen kirkko seksuaalisen murroksen vuosina 1944-2002” (Synti vai siunaus, Kirjapaja 2003) kuvannut sitä mielipiteiden taistelua mikä kirkolliskokouksessa käytiin 1948, kun yritettiin saada läpi ajatus että eronneita ei pitäisi lainkaan kirkollisesti vihkiä. Ehdotus ei saanut enemmistön tukea, vaan asia jäi papin omantunnon

ratkaisuksi ja Juva kuvaa sitä miten papiston suhtautuminen vuosien mittaan muuttui kun he myös joutuivat seuraamaan lastensa tuskallisia avioeroprosesseja. Kuitenkin vielä 1970-luvun alussa olin sihteerinä kirkolliskokouksen asettamassa työryhmässä, jonka oli määrä selvittää voisiko pappi omantuntonsa syistä kieltäytyä myös kuuluttamasta eronneita avioliittoon. Siitä todettiin että sellainen säädös olisi mahdoton koska kirkko toimi virallisena avioesteiden tutkijana ja kuulutus liittyi tuohon prosessiin.

Suomen kirkko on siis hyväksynyt avioeron ja eronneiden vihkimisen. Asenteetkin ovat muuttuneet. Vielä 70-luvullakin eronneen papin oli vaikea saada kirkollista virkaa vaikka olisi joutunut eroamaan vastoin omaa tahtoaan. Myös vastaavassa tilanteessa olleet muut työntekijät ovat kertoneet osakseen ihan viime vuosikymmenenäkin tulleesta kovasta kohtelusta. Nythän mitään perheeseen liittyvää ei saa työhönottohaastattelussa edes kysyä. Kun minut vuonna 1970 valittiin kirkon perhekasvatus sihteerin virkaan, esitti yksi johtokunnan jäsen vakavan kysymyksen siitä, eikö kirkon perhekasvatus sihteerin tulisi sentään olla ehjästä perheestä. Tiedettiin että vanhempani olivat eronneet sodan jälkeen. Äitini, joka myöhemmin oli seurakunnan lähetystyön aktiivi ja kirkkoneuvoston jäsen sanoi, että seurakunnassa sai aina kokea olevansa toisen luokan kansalainen koska oli eronnut. En tiedä millaiseen käyttäytymiseen tuo hänen kokemuksensa perustui.

Luokallani, jolla vuodesta 1948 aina oli lähes neljäkymmentä oppilasta, meitä oli kolme, joilla huoltajana oli äiti. Meitä oli kaksi avioerokodin tyttö ja yksi sotaorpo. Mikä lienee tilasto nyt? Oletan että vähintään kolmasosa on erokodin lapsia, paljonko on avoperheen ja uusperheen lapsia? Joskus 70-luvun lopulla pidin peruskoulun opettajiksi valmistuvien ryhmälle perhetyön kurssia. Yksi tavoitteistani oli, että opettajat ymmärtäisivät osan luokasta olevan erolapsia tai 'isättömiä' lapsia ja, että he myös ottaisivat sen huomioon opettaessaan. Toivoin että opettajat voisivat jotenkin vahvistaa ja rohkaista lasta suhtautumaan aktiivisesti tai myönteisesti poissa asuvaan vanhempaan. Tässä ryhmässä oli kuitenkin ahdistus suhteessa avioeroon niin suuri, että he arvelivat itselleen mahdottomaksi mitenkään sanallisesti käsitellä asiaa. Minun lisäkseni vain yksi toinen, hänkin avioerolapsi suhtautui asiaan levollisesti.

Oma lukunsa on tietysti tässä kristilliskirkollisessa maailmassa katolisen kirkon suhde avioeroon. Sikäli kuin olen monista kertomuksista voinut hahmottaa, katolinen kirkko ei todellakaan lainkaan hyväksy eroa, ainoa asia on avioliiton mitätöiminen, siis sen toteaminen että se ei ole toteutunut koska seksuaalisuhdetta ei ole ollut. Näin esimerkiksi neljän lapsen äiti todetaan neitsyeksi eikä avioliitto siis ole toteutunut. Väitetään että nämä mitätöimiset vaativat myös rahaa, minkä virallinen kirkko tosin ankarasti kieltää. Italiassa myös naisen ja lasten taloudelliset oikeudet eron jälkeen ovat todella puutteelliset. Olen myös ymmärtänyt, että eronneelle ei anneta ehtoollista vaikka hän oli hyljätty osapuoli. Miten mikään kristillinen ryhmä voi hyväksyä tällaista eettisesti ja älyllisesti kestäväntöntä kuviota.

Kun tarkastelee asenteiden tasoa, niin muistan 80-luvulta Euroopan perhejärjestöjen kokouksen jossa olin erokysymystä ja uusperheitä käsittelevässä ryhmässä. Tunnelma oli hyytävän jäykkä. Kysyin lopulta olenko minä ainoa avioerolapsi, kun kellään ei ole mitään sanottavaa. Todellisuus oli kuitenkin se että asia oli muille liian ahdistava, osa eurooppalaista tabua. Ryhmässä ollut katolisen perhejärjestön mies kuitenkin kysyi minulta kuinka kehtaan olla virassani, vaikka olen avioerolapsi. Minun olisi siis pitänyt hänen mielestään olla vastuussa vanhempieni sodan jälkeisestä ratkaisusta. Se kuitenkin tuntui rohkaisevalta, että ryhmä raivostui tälle italialaiselle.

Olemme siis Suomessa ja myös Suomen luterilaisessa kirkossa kulkeneet pitkän matkan suhteessa eroon ja erojen jälkeiseen perheeseen. Uusperheellisten liito tekee hienoa työtä uusperheiden ja heidän ihmissuhteittensa tukemisessa. Silti on paljon vielä tekemättä. Ero repii syviä haavoja perheiden suvun ja ystävyyspiirien ja työyhteisöjenkin ihmissuhteisiin. Moni sanoo että erossa pahinta ei ole taloudellisen tilanteen pahaneminen tai se puolison menettäminen vaan ihmissuhdeverkoston hajoaminen. Kyky ja mahdollisuus ylläpitää ihmissuhteita eron jälkeen vaihtelee äärimmäisyydestä toiseen. Toiset viettävät joulua yhdessä toiset eivät kykene edes tulemaan samaan rakennukseen eronneen tai hänen uusien ihmistensä kanssa. Mitään perheiden käyttäytymissäntöä siitä, kuinka eron jälkeen kastetaan, vihitään, konfirmoidaan, haudataan, juhlitaan tai ollaan, ei myöskään ole. Ne vasta hakevat muotojaan.

Avoliitto

50-luvulla ainakin Helsingin koulumaailmassa keskusteltiin ideasta koeavoliitto. Osa tytöistä suhtautui kauhulla tähän ajatukseen. Sen ajan asenteita vastaan heijastaen se miellettiin suunnilleen siten että tyttö testataan ja heitetään menemään jos osoittautuu huonoksi. Nyt meillä kuitenkin on avoliitto lähes vakiintuneena vaiheena. Alle 35-vuotiaista, yhdessä elävistä 40 prosenttia elää avoliitossa eivätkä ehkä myöhemminkään solmi avioliittoa vaikka pysyisivätkin yhdessä.

70-luvun alussa seurakunnissa saatettiin käydä kiivaita keskusteluja avoliitosta. 80-luvulla mieliä kuohutti papillinen kannanotto, jonka mukaan avopuolisoita ei saisi hyväksyä kummeiksi. Nyt ei varmaan ole mitään tilastoja siitä kuinka usein pappi ottaa vakavasti puheeksi liiton virallistamisen viisauden, kastaessaan avoliitossa elävien lasta. Mikä on kirkon kanta avoliittoon? Onko se sitä, että koska heillä arvatenkin on seksuaalisuhte ja yhdyntää on harjoitettu, he itse asiassa kirkon kannalta ovat naimisissa, ja siitä nousevaan vastuuseen velvoitettuja kuten Osmo Tiilikä korosti niissä 1948 kirkolliskokouksessa käydyissä keskusteluissa. Tämä kait on lähellä katolistakin kantaa koska avioliitto voidaan mitätöidä vain jos yhdyntää ei ole tapahtunut. Muutenhan luterilaisen näkemyksen mukaan avoliitto on maallisen regimentin alueeseen kuuluvia asioita, eli yhteiskunnan ja yhteisön pelisääntöjen alainen niin kuin se aina on ollut.

Nyt meillä on kuitenkin se kummallinen tilanne, että meillä on kolmenlaisia liittoja joita kaikkia jokin lainsäädäntö koskee. ”Kymmenet avoparit tukeutuvat erossa käräjäoikeuden apuun. Eeroon voi varautua tekemällä omaisuudesta sopimuksen, josta selviää kumpi omistaa mitäkin”. Näin otsikoi Helsingin Sanomat 20.8.2014. ”Vuonna 2011 on voimaan tullut laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta, mutta erityisesti avopuolison kuollessa jää avoleski lehdelle soitttelemaan”, toteaa lehti. Ymmärrän että jotain säädöksiä on myös siitä miten avoliitto vaikuttaa päivähoidon maksuihin. Avoperhe ei pääse yhtä halvalla kuin yksinhuoltaja.

Avopari ei halua suhteelleen tunnustusta valtiolta tai uskonnolliselta taholta. ”Olemme toisillemme luvanneet hoitaa toisiamme ja perhettämme, emme yhteiskunnalle, mutta yhteiskunnan pitäisi silti säätää avoparien perintöön liittyvät asiat oikealle tolalle”. Näin sanoo jutussa haastateltu avopari.

On vaikeata hahmottaa tällaisen avoliittoajattelun logiikkaa.

Avoparihan on oikeastaan lain edessä kuin ketkä tahansa toisilleen vieraat ihmiset, jotka asuvat samassa rapussa tai huoneistossa. Tämän tilanteen muuttamiseen perustui aikanaan vaatimus parisuhdelaista. Avopuoliso ei voi olla lähin omainen, hänellä ei ole perintöoikeutta, ei eläketurvaa, ei oikeutta lasten huoltajana toimimiseen. Katkeria kokemuksia on ollut tilanteista, joissa toinen on kuollut ja sukulaiset ovat kaapanneet vainajan ja kieltäneet avopuolisoa jopa tulemasta hautajaisiin, häätäneet vuosien yhteisestä asunnosta. Hiljattain saimme seurata sitä katkeraa taistelua mitä Ruotsissa käytiin Stig Larssonin miljoonien perinnöstä. Omaisuuden saivat kirjailijan veli ja isä joiden kanssa hän ei ollut vuosikymmeniin (?) halunnut olla missään tekemisissä. Vuosikymmenien rakas avopuoliso, jolla oli ollut suuri rooli kirjailijan tukijana, jäi sen sijaan ilman mitään osuutta. (Avopuolisot voivat toki tehdä keskinäisen testamentin, he vain joutuvat maksamaan sellaisen perintöveron jonka maksavat muutkin ei perheeseen kuuluvat.)

Minun on vaikea ymmärtää sitä, että kun avioliiton solmiminen ei vaadi kuin nimien pistämistä paperiin ja mahdollisuus on tehdä avioehto ja pitää oma sukunimi, niin miksei tätä voi tehdä. Sen sijaan vaaditaan että tälle suhteelle, jota emme halua virallistaa, pitää antaa lain suoja. Miten sitten avoliitto poikkeaa avioliitosta jos sille vaaditaan samanlaista oikeusturvaa.

Tunteita kuohuttaa nyt koko yhteiskunnassa, ei suinkaan vain kirkossa, kysymys siitä mitä sanalla avioliitto tarkoitetaan. Onko se vain miehen ja naisen liitto vai kahden toisilleen sitoutuneen ihmisen liitto. Mitään keskustelua ei ole käyty siitä mitä tarkoitetaan sanalla puoliso. Naimaton, naimisissa, eronnut, leski. Nämä ovat ne siviilisäättyyn liittyvät vaihtoehdot, jotka perinteisesti on pitänyt asiapapereissa kruksata. Yksi tasa-arvoisen avioliittolain tavoitteista on se, ettei tarvitsisi merkitä erikseen onko naimisissa vai rekisteröidyssä parisuhteessa. Avoliitossa elävät ovat siis ryhmää naimaton, vai onko kaavakkeita, jotka tarjoavat vaihtoehtoja avioliitto/avoliitto. Olisiko sietämätöntä ilmoittaa olevansa avoliitossa, jos kerran oleellista on se, ettei halua julkistaa liittoaan. Mutta kuka on puoliso?

Reagoin aikoinani voimakkaasti yleisönosastossa siihen kun presidentti Halosen virkaan astumisen juhlallisuuksissa 'naapurin mies, Arajärvi' (tätä herttaista nimitystähän Tarja Halonen käytti kumppanistaan) ilmoitettiin puolisoiksi. Onko puoliso siis vain ilmoitusasia, ei mitään virallista? Mielessäni pyöri monta kysymystä. Jo naapurin mies muuttaa Mäntyniemeeseen, niin kuin puolison luulisi tekevän niin verotetaanko häntä ilmaisen asuntoedun saamisesta. Minulla ei ollut mitään halua kritisoida Halosen ja Arajärven suhdetta. Arvelin että välttääkseen syytöstä siitä, että vaaliedun saamiseksi solmivat avioliiton he eivät tehneet sitä presidentinvaalien alla vaan vasta myöhemmin. Tämä arviohan osoittautui oikeaksi. Kritiikkini suuntautui vain siihen suhteen virallistamisen kysymykseen.

Mutta, mitä sitten on avioliitto

Mikä tekee kahden ihmisen välisen liiton avioliitoksi. Ortodoksisella kirkolla on joskus ollut myös kaava ystävyden liitolle, joka oli esimerkiksi kahden miehen välinen liitto. Sitä en tiedä oliko naisillakin tällainen mahdollisuus.

Montako vaimoa (miestä?), miten valittuja, kuinka suhde vahvistetaan, millaisin seremonioin, mitä oikeuksia ja velvollisuuksia siitä seuraa, ketkä ovat lapsia, miten heidät tunnustetaan, miten liitto puretaan, mitä kuolemasta seuraa? Mitä muita suhteita siinä sivussa saa olla? Tiedämme että

inhimillisen elämän todellisuudessa kuva tästä kaikesta on äärimmäisen kirjava. Kaikenlaista on, on ollut ja tapahtuu.

Pitkä historia on tuonut meidät omassa yhteiskunnassamme tähän tilanteeseen, josta vuosisatoja on uneksittu. Jokaisella on oikeus perustaa perhe sen kanssa jonka on itse valinnut kumppanikseen.

Oikeus itse valita, molemminpuolinen valinta! Näemme tämän unelman jo Vanhan testamentin kertomuksissa, Jaakob rakastaa Raakelia ja yhä uudestaan tekee työtä seitsemän vuotta saadakseen hänet. (Sitä ei varmuudella kerrota mitä Raakel tästä ajattelee.) Odysseus ja Penelope ainakin ovat molemminpuolisessa tunnesuhteessa ja läpi historiamme kerrotaan yhä uudestaan tarinoita rakkaudesta joka syttyy ja kiinnittää yhteen kaksi ihmistä kaikista kohtalon ja ympäristön iskuista huolimatta.

Viimeisenä tämän oikeuden, niin kuin olemme nähneet, ovat saaneet kuninkaalliset. Nyt hekin saavat avioitua itse valitsemansa kanssa eikä sopivaksi arvioidun kanssa. Se miten suuri asia tämä valinnan mahdollisuuden saaminen on, näkyy dramaattisesti nuorten maahanmuuttajien kohdalla. Vain yksi sukupolvi uudessa ympäristössä niin nuoret henkensä uhalla pitävät kiinni oikeudestaan itse valita kumppaninsa. Yhteisön avaama mahdollisuus yksilön henkiseen ja taloudelliseen itsenäisyyteen on tietysti tämän valinnan avaaja.

Lainaan Risto Saarisen tekstiä (hänen vielä julkaisemattomasta kirjastaan):

”Länsimainen, ehkä suorastaan universaali, rakkausavioliiton ihanne on kirjattu selkeimpänä ja vaikutusvaltaisimpaan muotoonsa roomalaiskatolisen kirkon tietyissä perusratkaisuissa.

Katolinen kirkkolaki eli niin kutsuttu kanoninen oikeus pyrkii avioliitto-opetuksessaan esittämään konsensusperiaatteen. Se on otettu roomalaisesta oikeudesta, mutta samalla sen katsotaan vastaavan Jeesuksen ja Uuden testamentin opetusta. Kirkon opetuksen mukaan avioliitto syntyy puolisoitten omasta yksimielisestä tahdosta eli konsensuksesta. Vihkimisessä pappi ottaa tämän konsensuksen vastaan ja siunaa sen, mutta itse avioliitto syntyy puolisoitten itsensä määräämisoikeuteen nojaavasta tahdosta.

Koska avioliitossa puoliset varsinaisesti itse tekevät toisistaan avioliiton osapuolet, ei kolmansia osapuolia ankarasti ottaen tarvita. Katolinen kirkko saattaa tästä syystä katsoa avioliiton toteutuneen, vaikka sen pappi ei olisi osapuolia vihkinyt.

Tahdonvastainen vihkiminen sitä vastoin ei synnytä avioliittoa, vaikka se olisi solmittu muodollisesti oikein”

Avioliiton solmiminen on siis tahdon akti, itsensä antamisen akti. Koska tahtomista ei voi peruuttaa ei avioeroa voida antaa, ajattelevat katoliset. Saarinen toteaa että ”tässä kirkko on epäjohdonmukainen: jos kerran oma tahto ja itsensä määräämisoikeus synnyttävät avioliiton, on outoa ajatella että nämä samat asiat eivät voisi sitä lopettaa.”

Tätä päättelyä seuraten on myös johdonmukaista ajatella että avioliitto itse asiassa on kirkon näkökulmasta avioliitto sikäli kun siihen liitetyt varaukset sitoutumisen jatkuessa jäävät syrjään. Entä sitten samaa sukupuolta olevien, konsensukseen ja rakkauteen perustuva liitto?

Saarinen sanoo näin:

”Monet kirkolliset käsitykset pitävät lasten saannin mahdollisuutta eräänä avioliiton ehtona. Toisaalta kaikki kirkot hyväksyvät vanhojen ihmisten väliset avioliitot, joista tämä ehto puuttuu. Lisäksi kirkot nykyään katsovat puolisoiden välisen kumppanuuden olevan keskeinen avioliiton sisältöä määrittelevä rakennetekijä. Kumppanuuteen ei tarvita lapsia eikä edes eri sukupuolia.

Jos avioliittoa ei määrittele kahden sukupuolen lisääntymissuhde vaan kahden ihmisen tahto, itsensä antaminen ja kumppanuus, siitä seuraa että homoliitto voi määritelmän perusteella olla avioliitto. Itsemääräämisoikeuden näkökulmasta voisi vielä sanoa, että vain liiton osapuolet voivat määrittellä sen, miksi liittoa kutsutaan”.

Olen näin paljon siteerannut Risto Saarista, koska hän on niin harvinaisen selkeästi sanoittanut avioliittokeskustelussa tarvittavia perusteita.

Miten kahden ihmisen rakkauteen perustuva liitto voi kestää

On selvää että siinä paineessa mitä nuori, usein eroottisesti hyvin vahvaa elämää elävä ihminen on, voi päätyä suhteeseen joka ei olekaan kestävä, ei kerta kaikkiaan sovita yhteen.

Useimmiten voi kuitenkin sanoa että valinnassa toimii sellainen, osin tiedostamaton salainen viisaus, että edellytyksiä hyvälle elämälle on. Harville Hendrix sanoo kirjassaan ”Kaikki se rakkaus mikä sinulle kuuluu” että me rakastumme tiedostamattamme ihmiseen ,jonka kanssa voisimme toipua lapsuutemme traumaista ja jonka kanssa voisimme tavoittaa kadotetun ja kielletyn minämme.

Se mikä ratkaisee sekä parisuhteen että perheen elämässä on suhteen ja suhteiden sisäinen laatu. Meidän oloissamme ei enää ole pakko jäädä suhteeseen jos olo on liian paha tai onneton.

Riittävän hyvää suhdetta voi katsoa ja kuvata monella tavalla.

Hyvässä suhteessa on mahdollisuus pelotta tulla lähelle. Läheisyys tulee jakamisesta. Se on yhdessä tekemistä, olemista, puhumista, kuulemista. Vuorovaikutus on sanatonta ja sanallista.

Toisen sitoutumiseen on voitava luottaa. Tämä on jo lasten keskinäisten suhteiden avain. Ystävä ei kerro muille salaisuuksiani, hän leikkii kanssani, jos minulla on hätä, hän tulee apuun!

Tietoisuuden lisääminen on tärkeää. On huomattava ne usein pienet asiat, jotka auttavat ja ilahduttavat päivittäisessä elämässä, ylläpitävät suhdetta ja omaa jaksamista. On tärkeitä kuulla mitä ne toiselle ovat. En voi tietää ellen kysy. Toinen ei voi tietää ellen kerro. Auttavat tekijät ovat tietoisuudessa usein piilossa tyytymättömyyttä tai turvattomuutta aiheuttavien tekijöiden alla. Tärkeää on myös auttavien tekijöiden ohella tietää mitä itse toivon ja haluan ja mitä toinen toivoo ja haluaa. Hämmästyttävän harvoin näitä on kysytty ja kerrottu. Tahdon alue on myös torjuttu.

Se mikä elämän tärkeimmissä suhteissa on tärkeintä, on samalla vaikeinta. Jo ihminen on ollut paljon yksin, sivuutettuna, ehkä väkivaltaisesti kohdeltuna, hän toki hakee suhdetta jossa voisi turvallisesti olla lähellä. Se ei kuitenkaan ole helppoa koska omat kokemukset vaikuttavat siihen mitä uskaltaa ja miten tulkitsee toista. Tämäkin on asia josta on tultava tietoiseksi, ettei se huomaamatta ota valtaa valinnoissa.

Moni parisuhteessa elävä löytää itsensä jossain vaiheessa tilanteesta, jossa onkin rakastunut johonkin toiseen. Se voi johtua yksinkertaisesti siitä että lähelle tulee joku ihminen joka avaa minussa ihan uusia ovia minulle tärkeisiin tiloihin. Rakastuminen voi kuitenkin myös johtua juuri siitä, että 'se mikä on tärkeintä on samalla vaikeinta'. Hetken aikaa se tärkein asia on helpompaa uuden ihmisen kanssa. Etenkin jos vaikeneminen on aiheuttanut sen että perussuhteessa on kasvanut liian suuri etäisyys.

Onneksi suhteita voi rakentaa uudelleen, hiljaisuuden voi murtaa, vuorovaikutustaitoja voi opetella, tietoisuutta voi lisätä. Se voi tapahtua myös vanhojen ihmisten, toisistaan huomaamatta kauas joutuneitten kesken. Koskaan ei ole liian myöhäistä! Mitä pitempään on kuljetu yhdessä sen enemmän suhteessa saattaa tietysti olla tuoreeltaan pakastettuja traumoja. on vain ollut pakko selvittää ja mennä eteenpäin. Myöhemmin tulee vain aika jolloin pakastin alkaa sulaa ja sen sisältöä pitää perata.

Entä lapset, sisarukset ja se kolmen sukupolven taika?

Onko perheestä sanottu mitään, jos ei puhuta lapsista. Kaikki eivät halua lapsia, toiset eivät suureksi surukseen saa vaikka haluavat. Monelle lapsi on elämän kallisarvoisin asia vaikka lapset tulevat ja menevät omaan elämäänsä ja heidän on annettava mennä. Eivät he jää samalla tavoin kuin puoliso tai paras ystävä.

Sekä sisäisessä todellisuudessa, että ulkoisessa on tämä kolmen sukupolven ketju jollain tavoin läsnä. Minä ja vanhempani, minä ja kumppanini, minä ja lapseni. Ja sitten tietysti taas uusi ketju jossa itse olen mummu tai vaari jne.

Elämän tärkeimpiä ihmisiä ja samalla elämän pitkäaikaisimpia ihmissuhteita ovat myös sisarukset. Myös näihin suhteisiin, niin kuin tuohon kolme sukupolven ketjuun saattaa niiden merkityksellisyyden vuoksi liittyä tuen ja läheisyyden ohella katkeraa pettymystä, kilpailua, surua, etäisyyttä vaille jäämistä.

Terhokodin ylläkäri Juha Hänninen sanoi eräässä haastattelussa suunnilleen näin. "Eivät kuoleman edessä olevat ihmiset puhu työstään, he puhuvat siitä surusta etteivät ole olleet lastensa kanssa niin paljon kuin olisivat nyt halunneet".

Tämä on yksi oleellinen näkökulma perheeseen. Aina jää niin paljon puuttumaan. Hyvät hetket ovat kuin helmiä siellä täällä. Muutama lyhyt muisto, joku sana ja katse, jokin valon ja lämmön häivähdys, yhteyden kokemus. Ne ovat kuitenkin totta, niiden varaan voi rakentaa enemmän.

"Ihminen tarvitsee lähelleen ihmisen: mitä lähemmäksi hän sellaisen saa sitä parempi: meillehän on taivas jos saamme lähellemme ihmisen joka rakastaa, kunnioittaa, auttaa, kuuntelee meitä ja jota me voimme kuunnella! Perhe ja avioliittohan ovat olleet meille pyhiä sen takia että ne eivät ole vielä toteutuneet! (Markku Lahtela, "Matias Tallgrenin yksityiselämä")

Hyvä perhe, mitä se sitten onkaan, on yksi ihmisyyden projekteista.